

Конституційний Суд України

м. Київ, 01033, вул. Жилянська, б. 14

Суб'єкт права на конституційне звернення:

Яремчук Віктор Григорович, ветеран військової служби, учасник бойових дій.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

Прошу Конституційний Суд України:

Надати офіційне тлумачення положення Підпункту 164.2.19 статті 164 Податкового Кодексу України в редакції Закону України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», в частині оподаткування пенсій, а саме:

- “ суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує три розміри мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, - у частині такого перевищення” (на 2015 рік - 3654 грн.).

Предмет необхідного тлумачення:

В процесі практичного застосування ст. 22 Конституції України Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», в частині оподаткування пенсій (підпункт 164.2.19), є неконституційний, та такий, що порушує права громадян України.

Обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні:

На виконання вимог пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд надає правове обґрунтування невідповідності (неконституційності) зазначених вище положень Закону № 71-VIII статтям 1, 3, 19, 22, 46, 68 Конституції України.

Основний Закон України, визначаючи Україну соціальною та правовою державою, в якій права і свободи людини та їх гарантії для держави є сутністю змісту і спрямованістю діяльності, закріплює, що головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини (статті 1, 3 Конституції України).

Відповідно до статті 22 Конституції України держава, виконуючи зазначені вище обов'язки перед людиною, має забезпечувати основоположний принцип, що конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина 3 статті 22 Основного Закону України).

З цього приводу Конституційний Суд України у своєму Рішенні № 6-рп/2007 року у справі про соціальні гарантії громадян висловив правову позицію про те, що «невиконання державою взятих на себе соціальних зобов'язань порушує принцип соціальної правової держави (стаття 1 Конституції України), та вважає, що утверджуючи і забезпечуючи права і свободи громадян, «держава окремими законами України встановила певні соціальні пільги, компенсації, гарантії, що є складовою конституційного права на соціальний захист і юридичними засобами здійснення цього права».

А тому, відповідно до частини другої статті 6, частини другої статті 19, частини першої статті 68 Конституції України, вони є загальнообов'язковими та однаковою мірою

мають додержуватись органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами».

Україна ратифікувала Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Європейську соціальну хартію в редакції 1996 року, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, у зв'язку з чим зазначені міжнародні правові акти відповідно до статті 9 Конституції України стали частиною національного законодавства України та взяла на себе зобов'язання щодо їх виконання, утвердження принципу соціальної держави та визнання обов'язковості юрисдикції Європейського суду з прав людини (статті 32, 46 Закону «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»). Отже, зазначені вище міжнародні норми є джерелом законодавчого правового регулювання і правозастосування в Україні.

Аналізуючи словосполучення «звуження змісту прав і свобод», про яке йдеться в статті 22 Конституції України, як правову категорію, Конституційний Суд України зазначив:

“Зміст прав і свобод – це умови і засоби, які визначають матеріальні та духовні потреби людини, необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку. Обсяг прав людини – це кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують його множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та виражені у певних одиницях виміру.

Звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод – це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики” (Рішення 8рп/2005 у справі про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання).

З приводу розуміння змісту статті 22 Основного Закону України, Конституційний Суд України в Рішенні № 5-рп/2005 зазначив, що «конституційні права і свободи» гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга), при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя). Скасування конституційних прав і свобод – це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу цих прав і свобод є їх обмеженням і суперечить зазначеній статті Конституції України.

Статтею 8 Закону України “Про пенсійне забезпечення” передбачено, що пенсії не підлягають оподаткуванню. Дана норма закону залишається на сьогоднішній день чинною та повністю не відповідає Закону України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», в частині оподаткування пенсій.

Враховуючи вищенаведене, слід зазначити, що Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», в частині оподаткування пенсій, є неконституційний, та такий, що порушує права громадян України.

Можна зробити висновок, що з ухваленням закону №71-VIII відбулося обмеження та звуження змісту, обсягу існуючих соціальних прав і гарантій у супереч ст.ст.1, 3, 19, 22, 46, 68 Конституції.

Щодо моїх звернень до районного суду м. _____ апеляційного адміністративного суду, суди першої та апеляційної інстанції в своїх Постановах відмовили мені щодо “про зобов'язання повернення частини несплаченої пенсії, починаючи з 1 січня 2015 року, та виплати її в подальшому у повному обсязі, без нарахування податку”.

В порушенні вимог .... 9, 22, 24, 41, 64 і 92 статей Конституції України, починаючи з 1 січня 2015 року з мене утримують податок в розмірі 231 гривень 35 копійок щомісячно.

ГУ ПФУ, Солом'янський районний суд м.Києва посилаються на ЗУ “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” про податок на доходи фізичних осіб з суми пенсій, якщо їх розмір перевищує три

розміри мінімальної заробітної плати (на 1.01.2015 - 3654 грн.), у частині такого перевищення .

Суд, встановивши що Позивач має статус учасника бойових дій, повинен був застосувати по відношенню до нього спеціальну норму ч. 18 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», якою врегульовано відносини щодо сплати податків учасниками бойових дій:
«Учасникам бойових дій (статті 5, 6) надаються такі пільги:

18) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;»

Також судом не було застосовано норму чинного закону України, яким врегульовано відносини щодо оподаткування пенсій в Україні. Згідно ст. 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» в редакції станом на 24.12.2015р.:

«Стаття 8. Кошти на виплату пенсій. Звільнення пенсій від податків

...Пенсії не підлягають оподаткуванню.»

Натомість суди першої та апеляційної ланок до спірних правовідносин застосували норми Податкового кодексу України в редакції від 28.12.2014 року.

Відповідно до норм Податкового кодексу України визначено загальний перелік осіб, які є платниками податків на доходи фізичних осіб, в тому числі: платником податку на доходи фізичних осіб визначена:

«162.1.1. фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;»

Відповідно до ст. 163 визначено загальний об'єкт оподаткування фізичної особи, а ст. 164 Податкового Кодексу України визначила базу оподаткування, в тому числі:

«164.2.19. суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує три розміри мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, - у частині такого перевищення, а також пенсій з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі пенсії підлягають оподаткуванню чи не оподатковуються в країні їх виплати.

Положення цього підпункту не застосовується до пенсій, призначених учасникам бойових дій у період Другої світової війни, інвалідам війни та особам, на яких поширюється чинність статті 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту;

{Підпункт 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 653-VIII від 17.07.2015}»

В даному випадку норми Податкового Кодексу України, які були застосовані судами першої та апеляційної ланок до спірних відносин та норми Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і Закону України «Про пенсійне

забезпечення», які регулюють відносини щодо оподаткування пенсій окремих категорій громадян є такими, що протирічать одна одній, виникає колізія правових норм.

Колізією є неузгодженість між чинними нормативно-правовими актами, їхнє протиріччя з одного й того самого предмета регулювання, а також суперечність між двома або більше формально чинними нормами права, прийнятими з одного і того ж питання.

Відповідно до роз'яснення, наданого в Листі Міністерства юстиції України від 26.12.2008 N 758-0-2-08-19: «Щодо практики застосування норм права у випадку колізії»:

«Колізія норм права вирішується шляхом вибору того нормативного акта, який має бути застосований до конкретного випадку (юридичного факту).

Існує і декілька способів, за якими можливо визначити нормативно-правовий акт, яким слід керуватися.

... При розбіжності між загальним і спеціальним нормативно-правовим актом перевага надається спеціальному, якщо він не скасований виданим пізніше загальним актом.»

В теорії права визначено, що існують спеціальні норми – виключення, які встановлюють винятки із загального правила, закріплюють окремі умови, які не підлягають застосуванню у сфері родових суспільних відносин.

Загальна норма ст. 162.1.1. Податкового Кодексу України встановлює загальне правило, що платником податку на доходи фізичних осіб є фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи, а спеціальна норма ч. 18 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» встановлює виняток із загального правила для фізичних осіб – резидентів, які є учасниками бойових дій:

«Учасникам бойових дій (статті 5, 6) надаються такі пільги:

18) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;».

Спеціальною нормою ст. 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» в редакції станом на 24.12.2015р. визначено виключення із складу доходів фізичної особи, які підлягають оподаткуванню такого виду доходів як пенсія.

Загальна норма Податкового Кодексу України щодо визначення бази оподаткування викладена в ст. 164.2.19 є колізійною по відношенню до спеціальної норми ст. 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення», яка визначає що пенсії не підлягають оподаткуванню.

Підсумовуючи викладене, суди першої та апеляційної ланок, при визначенні норм законів України, якими повинні були врегульовані відносини щодо оподаткування та обкладення військовим збором доходів фізичної особи Позивача, визначивши, що в даному випадку існує колізія спеціальних та загальних норм, відповідно до яких повинно бути врегульовано питання щодо правомірності оподаткування та стягнення судового збору із сум пенсії фізичної особи яка наділена статусом учасника бойових дій, зобов'язані були відповідно до роз'яснень, викладених в Листі Міністерства юстиції України від 26.12.2008 N 758-0-2-08-19: «Щодо практики застосування норм права у випадку колізії», вирішити колізію норм права шляхом вибору нормативного акта, який має бути застосований до конкретного випадку.

Суди повинні були надати перевагу спеціальному нормативно-правовому акту перед загальним, у випадку якщо спеціальний нормативно-правовий акт не скасований пізніше загальним актом.

На час виникнення спірних відносин не були скасованими, були чинними та не були визнані такими, що не відповідають Конституції України норми спеціальних законів: ст. 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» та ч. 18 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», відповідно до яких Позивач мав право на пільги із сплати податків і зборів та пенсія Позивача не оподатковувалась.

Натомість суди першої та апеляційної ланок надали перевагу та керувались нормами загального нормативно-правового акту - Податкового Кодексу України, що не відповідає практиці застосування норм права у випадку колізії.

Також застосування положень Податкового кодексу в частині оподаткування пенсії Позивача є таким, що порушує вимоги ст. 22 Конституції України, де сказано, що при прийнятті нових законів, або внесення змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Не згодний з відмовою ГУ ПФУ та постановою суду.

ЗАПЕРЕЧУЮ:

1. В Постанові Пленуму Верховного суду України N 9 від 01.11.96 сказано (<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0009700-96>):

«2. Оскільки Конституція України, як зазначено в її ст.8, має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії, суди при розгляді конкретних справ мають оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акта з точки зору його відповідності Конституції і в усіх необхідних застосовувати Конституцію як акт прямої дії. Судові рішення мають ґрунтуватись на Конституції, а також на чинному законодавстві, яке не суперечить їй.

В ч.2 ст.8 Конституції України встановлено вимогу щодо законів України: усі вони приймаються виключно на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

2. В статті 8 (4 абзац) Закону України «Про пенсійне забезпечення» (Документ 1788-12, остання редакція від 07.05.2009 на підставі 1276-17, чинний) (<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=1788-12>) чітко сказано: **«Пенсії не підлягають оподаткуванню».**

Переконаний, що при об'єктивному процесуальному аналізі наданих доказів, навіть без конкретної Постанови Конституційного Суду України, щодо Закону України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи», навіть не юрист чітко зрозуміє невідповідність, в даний час, цього Закону вимогам Конституції України.

Якщо зі змісту конституційної норми впливає необхідність додаткової регламентації її положень законом, суд при розгляді справи повинен застосувати тільки той закон, який ґрунтується на Конституції і не суперечить їй».

3. В ст. 22 Конституції України чітко сказано: *“Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод”*,

Закон України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” від 22.10.1993 року № 3551-XII (ст. 2 Закону , в редакції від 01.01.2007), передбачає, що “Права та пільги для ветеранів війни і членів їх сімей, встановлені раніше законодавством України і законодавством колишнього Союзу РСР, не можуть бути скасовані без їх рівноцінної заміни. Нормативні акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які обмежують права і пільги ветеранів війни, передбачені цим Законом, є недійсними”).

4. Відповідно до п. 4 ст. 8 Закону України "Про пенсійне забезпечення." та п. 18 ст. 12 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" я повинен бути звільнений від сплати податку з пенсії, яку я отримую.

В порушення вимог вищезгаданих Законів України та 9, 22, 24, 41, 64 і 92 статей Конституції України, починаючи з 1 січня 2015 року з мене утримують податок в розмірі 231 гривень 35 копійок щомісячно.

5. Згідно статті 1 Угоди між державами-учасницями Співдружності Незалежних Держав „Про соціальні і правові гарантії військовослужбовців, осіб звільнених з військової служби та членів їх сімей” передбачається, що за військовослужбовцями, особами, звільненими з військової служби і, які мешкають на території держав-учасниць Співдружності, а також членів їх сімей зберігається рівень прав та пільг, встановлених раніше.

6. Закон України № 2262 - XII - 09.04.1992 року "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" говорить (преамбула)вказує:

"Закон має на меті реалізацію особами, які мають право на пенсію за цим Законом, свого конституційного права на державне пенсійне забезпечення у випадках, передбачених Конституцією України та цим Законом, і спрямований на встановлення єдності умов та норм пенсійного забезпечення зазначеної категорії громадян України".

Ст.1-1 Розділу I ЗУ № 2262 вказує:

"Зміна умов і норм пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, здійснюється виключно шляхом внесення змін до цього Закону та Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"..

Посилання Відповідача на редакцію Закону України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» є неправомірним, тому що йде в розріз з вимогами Конституції України.

Тобто ніхто не мав права суттєво зменшувати з 1 січня 2015 року розмір моєї пенсії, не порушивши вимоги 22 статті Конституції України, де сказано, що «Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод».. Стаття 64 Конституції України допускає, що «В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень», але *в Україні ж поки-що воєнний стан або надзвичайний стан поки-що не вводилися.*

В рішенні Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008 сказано: «7.1. Однією з конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина є недопущення їх скасування (частина друга статті 22 Конституції України) чи звуження їх змісту та обсягу при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів (частина третя статті 22 Конституції України).

Тлумачення словосполучення "звуження змісту та обсягу прав і свобод людини і громадянина", що міститься в частині третій статті 22 Конституції України, Конституційний Суд України дав у Рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками), згідно з яким "конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга), при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя).

Скасування конституційних прав і свобод - це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини - це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними".

При цьому Конституційний Суд України зазначив, що "загальновизнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена" (абзац четвертий підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини). Отже, визнання Законом правових актів такими, що втратили чинність, зупинення їх дії, внесення до них змін і доповнень стосовно закріплених в них прав і свобод людини і громадянина Конституційний Суд України вважає скасуванням або обмеженням цих прав і свобод».

Усі мої заперечення правомірні і законні".

Підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення статті 164.2.19 Закону України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», в частині оподаткування пенсій, є не стільки наявність неоднозначного застосування цього Закону України судами України у відповідності до Конституції України, а повне ігнорування Конституції України (ст.ст. 8, 22), ст. 8 (4 абзац) Закону України «Про пенсійне забезпечення», де чітко сказано: «Пенсії не підлягають оподаткуванню», та інших Законів України та рішень Конституційного суду України, які наведені в цьому конституційному зверненні.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 147, 150 Конституції України, п. 4 ст. 13, ст. ст. 42, 43 і 94 Закону України "Про Конституційний Суд України",

Прошу:

1. Відкрити конституційне провадження у справі за цим конституційним зверненням.
2. Визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) ст. 164.2.19 Закону України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», в частині оподаткування пенсій, а саме:
  - "суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує три розміри мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, - у частині такого перевищення".
3. Звільнити від сплати судового збору згідно з ст.22 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", а також п.8 Закону України № 5477 - VI від 06.11.2012 року.

Додатки:

1. Копія посвідчення учасника бойових дій,
2. Копія Постанови районного суду м. від 30 листопада 2015 року - на 2 аркушах.
3. Копія Апеляційної заяви від 08.12.2015 - на 5 аркушах.
4. Копія Ухвали апеляційного адміністративного суду від 24 грудня 2015 року - на 2 аркушах.

Додатки надаються у трьох примірниках.

З повагою

В.Г.ЯРЕМЧУК

03 лютого 2016 р.